

походи поділяються на категорійні – з I до VI категорії складності та не категорійні. До не категорійних походів належать походи, що мають складність, протяжність або тривалість, меншу від встановленої для маршрутів I категорії складності, – 3-денні походи, та походи 1, 2, 3 ступеня складності.

Категорія складності походу визначається відповідно до класифікації маршрутів (переліку класифікованих туристичних спортивних маршрутів), перевалів, печер тощо.

Туристичні експедиції організуються з метою освоєння нових районів, випробовування сили волі, розвитку витривалості, здобуття нових знань. В експедиціях також проводяться краєзнавчі дослідження.

Ділянки маршрутів експедицій, що відповідають вимогам до походів з певного виду туризму або ж під час проходження яких долаються локальні перешкоди, характерні для походів, розглядаються як маршрути з активними способами пересування. Категорія складності таких маршрутів встановлюється як і для походів.

Екскурсія є одним з основних засобів краєзнавчої роботи по вивченню рідного краю під час подорожей [2, с. 13]. Екскурсії є важливим і значним компонентом туристичного краєзнавства, яке практично реалізується у формі активного, самодіяльного туризму і транспортних подорожей. Екскурсії поглиблюють краєзнавчі дослідження туристичних походів, розширюють загальний краєзнавчий кругозір у пізнанні окремого регіону при освоєнні місцевих і далеких маршрутів [4, с. 157].

Географо-краєзнавчі екскурсії – один із найбільш ефективних способів пізнання навколишньої природи і господарської діяльності населення, виховання любові і бережливого ставлення до природи. На екскурсіях ті, хто навчається більш свідомо засвоюють знання, так як явища і об'єкти вони бачать наочно і у взаємозв'язку. Крім того, на екскурсіях виконуючи певні практичні роботи, здобувають важливі вміння і навички [6, с. 22].

Отже, в результаті отримання краєзнавчо-туристичних знань та закріплення їх під час походів, студент досліджує свій рідний край, здобуває нові знання, пізнає суть явищ і процесів шляхом живого споглядання природи.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> – Запит з титулу екрану (запит від 18.04.2015).
2. Зеленін С. М. Краєзнавча підготовка туриста / С. М. Зеленін. – К.: «Здоров'я», 1972. – 101 с.
3. Зеленський І. Як ми готуємо вчителя-краєзнавця / І. Зеленський // Краєзнавство. – Х.: Український комітет краєзнавства, 1927. – №3. – С. 6–11.
4. Костюкова О. Екскурійне краєзнавство – важлива компонента підготовки фахівців спеціальності «Туризм» у вищих навчальних закладах / О. Костюкова // XII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи, присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича (6 – 7 жовтня 2011 року). Збірник матеріалів. – Івано-Франківськ: «Лілея – НВ», 2011. – С. 156 – 160.
5. Озерков Р. А. Краеведческая работа в школе / Р. А. Озерков // Краеведение в школе. – Красноградское книжное издательство, 1969. – С. 3 – 12.
6. Прохорчик А. Ф. Организация и проведение комплексных краеведческих экскурсий / А. Ф. Прохорчик // Вопросы методики школьного географического краеведения [Сборник научных трудов]. – Минск: Минский пединститут им. А. М. Горького, 1982. – С. 22 – 29.
7. Сорокіна Г. О. Теорія і практика формування професійної готовності майбутніх фахівців у галузі туризму до екологічного виховання учнів : атореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. О. Сорокіна. – Луганськ, 2011. – 46 с.
8. Строев К. Ф. Краеведение / К. Ф. Строев. – М.: Изд-во Просвещение, 1967. – 143 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Тимоха С.С., Крикунова В.Ю.

Полтава, Україна

Одним із пріоритетних напрямів сучасного освітнього простору є розвиток критичного мислення. Саме сформоване критичне мислення надає можливість молодій людині не лише

усвідомити та проаналізувати власну діяльність, скоригувати її відповідно до різних ціннісних норм, відчувати себе відповідальною за можливі результати, передбачити їх наслідки для себе та оточуючих.

Конструктивну основу критичного мислення складає базова модель яка включає: актуалізацію (виклик), осмислення та рефлексію.

Етап „актуалізація” характеризується визначенням студентами рівня власних знань та демонстрацією первинних знань з даної теми. До основних завдань компоненту можна віднести: виклик пізнавального інтересу до теми, що вивчається, формування особистісного інтересу до отриманої нової інформації, ціннісне ставлення до предмета.

На етапі актуалізації діяльність студентів полягає у тому, що: згадують все, що їм відомо із питання, яке вивчається; визначають напрям, у якому слід рухатись при вирішенні поставленої проблеми; самостійно формулюють мету навчання; роблять припущення, систематизують інформацію, що необхідна для засвоєння даної теми; ставлять запитання, на які б хотіли отримати відповідь.

Актуалізацію наявних знань можна провести за допомогою таких прийомів та методів, як складання списку „відомої інформації”, розповідь-припущення за ключовими словами, графічна систематизація матеріалу – кластери, таблиці, схеми, правильні та неправильні твердження, переплутані логічні ланцюжки та педагогічні стратегії „мозкова атака”, „асоціювання”, „гронування”, „закінчіть речення”, „запитання/відповідь” тощо.

Таким чином, у випадку успішної реалізації етапу актуалізації у студентів з’явиться достатньо міцна основа для отримання нової інформації.

Другим етапом критичного мислення є осмислення змісту нової інформації. Головним завданням даного компоненту є: по-перше, підтримка, збереження зацікавленості студентів; по-друге, усвідомлення змісту та співвідношення з власними, набутими знаннями фрагмента навчального матеріалу; по-третє, систематизація, аналіз власного розуміння.

До прийомів і методів, які ефективно використовуються під час осмислення можна віднести: метод активного читання (система „INSERT”); ведення різних записів на кшталт подвійних щоденників; обмін інформацією після читання; пошук відповідей на запитання, поставлених у першій половині заняття. Педагогічні стратегії: стратегія взаємного навчання; стратегія „читаємо/думаємо/працюємо в парах”; стратегія „таблиця передбачень”; стратегія „пошук аргументів і суперечностей”; стратегія „прес”; стратегія „багаторівневе опитування”;

Рефлексія – третій етап, що формує критичне мислення студентів. Закріплюються нові терміни для фіксації знань, набутих навичок, узгоджується нова інформація із уже відомого, устанавлюється цінність нової інформації. Рефлексія починається, як правило, з індивідуального представлення отриманих відомостей чи результатів і закінчується спільним обговоренням. Студент краще запам’ятовує те, що розуміє та в змозі передати іншим, може сформулювати своїми словами. У такий спосіб формується власне розуміння набутих знань.

Аналіз літератури показує, що зарубіжні науковці розглядають зміст критичного мислення як сукупність трьох компонентів: установки, готовності до критичного мислення; інтелектуальних (розумових) навичок та вмінь; вже наявних знань, минулого досвіду.

Дослідники О. Кожуєв, В. Попков, О. Рязанова [2] виділяють чотири компоненти формування критичного мислення серед яких: мотиваційний; узагальнення теоретичного сприйняття проблеми; сходження до конкретного; узагальнення і готовність реалізовувати критичний стиль мислення у власній професійній діяльності.

О. Белкіна-Ковальчук [1] відмічає три компоненти критичного мислення. На думку вченої до них належать: мотиваційний; змістовий; процесуальний.

Т. Хачумян [4] та Л. Києнко-Романюк [3] у дисертаційних дослідженнях представляють структуру критичного мислення в єдності декількох взаємопов’язаних компонентів: мотиваційний; змістовий; інтелектуально-процесуальний; емоційно-вольовий.

Теоретичний аналіз наукових досліджень дозволив нам виокремити компоненти критичного мислення студентів, зокрема: мотиваційний, змістовий, процесуальний, оцінний, емоційно-вольовий, як такі, що мають своє застосування у навчальному процесі.

Література

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. пед.. наук: спец. 13.00.09. „Теорія навчання” / О. В. Белкіна-Ковальчук. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2006. – 19 с.

2. Кожуев А.В., Попков В.А., Рязанова Е.Л. Рефлексия и критическое мышление в контексте задач высшего образования // Педагогика, № 1, 2002, - С. 18 - 22
3. Киенко-Романюк Л.А. Розвиток критичного мислення студентської молоді як загальнопедагогічна проблема: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка і історія педагогіки” / Л.А. Киенко-Романюк. – Київ, 2007. – 18с.
4. Хачумян Т.І. Розвиток критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій: дис. ... канд. педагог. наук : 13.00.09. – теорія навчання [Текст] / Т.І. Хачумян. – Харків : Хар. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2005. – 221 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ У НАВЧАННІ

Тимошенко М.В.

Полтава, Україна

Люди вже тривалий час вивчають і аналізують стратегію як явище та інструмент розв'язання їхніх проблем, тому що вони хочуть знати, що їм робити завтра, післязавтра, у довгостроковій перспективі, як, хоча б частково, керувати процесами, що відбуваються в організації (навчальному закладі) та навколо неї. Щоб розв'язати цю проблему, теорія й практика менеджменту створили стратегічне управління (теорія – концепцію стратегічного управління, практика – різні варіанти побудови системи стратегічного управління).

Історично поняття «стратегія» склалося у військовому лексиконі, де воно визначало планування і запровадження в життя політики держави та військово-політичного союзу ряду країн з використанням усіх доступних засобів. Стратегія розглядається як зразок, до якого прагне наблизитись організація (заклад). Найчастіше за зразок беруть процвітаючу організацію, аналізують її позитивні сторони діяльності й намагаються скористатися її досвідом. З іншого боку, стратегію як мету управління можна визначити як ідеальну модель організації, в якій реалізується «бачення» його керівників і власників.

Зміст педагогічної діяльності передбачає активну участь не лише учителів, а й учнів у цій діяльності, оскільки передбачає творчу переробку ними отриманої інформації з метою більш глибокого її засвоєння. Так сучасні тенденції в освіті, для яких характерні підвищений інтерес до покращення рівня підготовки учнів, розкриття їх творчого потенціалу, формування критичності та самокритичності, активності та ініціативи, обумовлює новий підхід до навчання й виховання, пов'язаний з розвитком педагогічно доцільних відносин у системі налагодження педагогічної взаємодії.

Розглядаючи освіту як процес залучення до соціокультурної діяльності, оволодіння її змістом і способами, педагогічний процес є спільною продуктивною діяльністю учителя й учнів, яка, в свою чергу, передбачає співробітництво, взаємовплив його суб'єктів, тобто їх педагогічну взаємодію.

Успіх навчального закладу залежить від здатності передбачати та змінювати структуру навчання, виховання і управління, розробляти та впроваджувати в освіту нові форми, методи, правильно планувати виховну роботу, щоб досягти найбільшого ефекту і забезпечити існування навчального закладу в довгостроковій перспективі.

Сучасний етап управління загальноосвітнім навчальним закладом вимагає використання науково обґрунтованих систем, звернення до здобутків теорії та практики менеджменту. Одним із дієвих інструментів здійснення успішного управління є використання в діяльності загальноосвітніх навчальних закладів методів стратегічного управління. Актуальність стратегічного управління обумовлена трансформаційними процесами в усіх сферах сучасного суспільного життя, значним ступенем невизначеності про стан та зміни життєвих, економічних, соціальних, політичних, екологічних факторів.

Вивчення провідної фахової літератури показало, що у наукових джерелах відсутнє визначення поняття «стратегічне управління взаємодією у навчанні», що зумовило необхідність розкриття даного поняття на основі аналізу його складових.

У відповідності із сучасним трактуванням стратегічного менеджменту його основними аспектами є спрямованість на забезпечення довготривалого успіху, максимальне використання досвіду теорії і практики управління для забезпечення стійкості конкурентних позицій в умовах глобалізації суспільного розвитку, стратегічна орієнтація персоналу, адекватне і своєчасне реагування організації на зміни мінливого зовнішнього середовища [1].

Стратегічне управління дає більш чи менш конкретне уявлення про те, якою повинна бути організація в майбутньому: в якому оточенні їй необхідно буде працювати, яку позицію займати на